

УДК 338.48:004

Світлана Коробка

Svitlana Korobka

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

CURRENT TRENDS AND DEVELOPMENT STRATEGIES OF TOURISM IN RURAL LOCALITIES

В статті розглядаються сучасні тенденції та стратегії розвитку туризму в сільській місцевості.

Ключові слова: *стратегії, тенденції, туризм, сільський туризм, сільська місцевість.*

Current trends and development strategies of tourism in rural locality are examined in the article.

Keywords: *strategies, trends, tourism, rural tourism, rural locality.*

Постановка проблеми. Несприятлива кон'юнктура внутрішнього й зовнішнього ринку, стагнація виробництва призвели до того, що українське село опинилося в складному становищі (поширюється безробіття, занепадає соціальна інфраструктура). Практика розвинених країн свідчить, що для подолання вказаних негативних тенденцій необхідно розвивати несільськогосподарські види діяльності. На сьогоднішній день можна окреслити два основні напрями розвитку села. Перший – відхід від традиційного сільського способу життя; другий – діяльність у сфері, не пов'язаній з виробництвом сільськогосподарської продукції.

Таким новим видом діяльності, що швидко поширюється в Україні, став «зелений туризм», оскільки він не вимагає державних капіталовкладень, а може задовольнитися використанням наявних ресурсів: сільської території, приватного житлового фонду, матеріальних статків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суть сільського туризму зводиться до відпочинку в приватних господарствах у сільській місцевості, яка приваблює своєю недоторканою природою, пам'ятками історії та природи. Сільський туризм включає у себе чинники, що мають оздоровчий, пізнавальний та естетичні ефекти, а також позитивно впливає на фізичне та моральне здоров'я людини.

Туризм, зокрема, сільський – найбільш стрімко зростаюча галузь у світі. Міжнародна туристична індустрія приносить приблизно десять відсотків світового валового продукту. Щорічні надходження від світової туристичної галузі становлять приблизно п'ятсот мільярдів доларів США й прогнозується їх зростання до одного трильйона.

Проблема розвитку сільського туризму останнім часом привертає все більше уваги вітчизняних науковців, які, аналізуючи світовий досвід, створюють теоретичну основу розвитку цього виду підприємницької діяльності в Україні. Окремі аспекти сільського зеленого туризму висвітлювали відомі учені у галузях права, історії, туризмознавства, соціології, економіки й географії, зокрема П. Березівський [1], В. Биркович [2, 3], О. Дем'янчук [4] та інші дослідники.

Постановка завдання. Розвиток туризму в сільській місцевості, як нової форми діяльності, потребує обґрунтування багатьох аспектів, які мають сприяти подальшому його становленню і забезпечити належний рівень конкуренції, що в ринкових умовах є особливо важливим. Тому основним завданням статті є дослідити сучасні тенденції розвитку туризму в сільській місцевості та подати пропозиції щодо подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі розвитку малих підприємств в сільській місцевості сьогодні все більше місця в реалізації підприємницької діяльності знаходять підприємства, які займаються туризмом. Така тенденція є характерною не тільки для регіонів де домінує гориста і болотиста місцевість, бідні ґрунти, але і в місцях, багатих на історичні пам'ятки, природні ландшафти, лікувально-оздоровчі заклади тощо.

Розвиток зеленого туризму в сільській місцевості є важливим як джерело активізації внутрішнього та іноземного туризму та як спосіб вирішення певних соціально-економічних проблем, оскільки він міг би зупинити негативні тенденції в українських селах, підвищити матеріальний добробут та частково вирішити проблеми зайнятості сільського населення.

З метою розвитку сільського туризму в Україні актуальним є формування його економічного механізму, що передбачає розробку схем кредитування, оподаткування, тарифів на послуги, засобів розміщення туристів в сільській місцевості, маркетингової політики, програми кадрового забезпечення тощо.

Сьогоднішній турист надає перевагу активному відпочинку в місцях з екологічно чистим навколишнім середовищем, а також шукає можливостей культурного збагачення, самоосвіти.

В Україні є всі соціально-економічні передумови розвитку сільського туризму, а саме [1, с. 138-143]:

– наявність засобів (їх чисельність та потужність), необхідних для прийняття туристів (будинки, кемпінг, можливість їх найму);

– фахове обслуговування туристів. Особливо важлива умова, оскільки кожен турист прагне отримати належне обслуговування (облаштоване приміщення, приємна атмосфера, організоване цікаве проведення часу, спільні зустрічі, зокрема біля вогнища і т.п.);

– привабливість території (краєвиди з лісом, озерами, горами чи луками особливо привабливі для туристів, оскільки останні прагнуть приємно провести час і скористатися зі свіжого повітря і води). Одна з важливих умов розвитку сільського туризму – це покращення, або в крайньому разі, збереження природного середовища. Від цього залежатиме кількість туристів.

Проте існують і другорядні передумови, які охоплюють наявність локальної інфраструктури (водогони, телефонізація, інші комунікаційні засоби, пункти надання послуг, оздоровчі центри, принаймні ФАПи, аптеки тощо). Цю групу утворюють передумови, які насамперед залежать від ситуації в країні та аграрної ситуації, оскільки безпосередньо залежать від податкової, кредитної та правової політики і ситуації, які сприяють або не сприяють розвитку туризму.

Практично всю територію України (за винятком причорноморської зони), як зазначає Ф. Д. Заставний, можна вважати важливим санаторно-курортним районом. Досвід показує, що майже в усіх областях країни щорічно тільки неорганізованим способом проводять свій відпочинок кілька мільйонів осіб [5].

Розвитку сільського туризму в Україні сприяють такі фактори:

– зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;

– унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл;

– багаті рекреаційні ресурси;

– екологічна чистота сільської місцевості;

– відносно вільний сільський житловий фонд для прийому туристів;

– наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів;

– традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок;

– можливість надання комплексу додаткових послуг з екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях тощо [2].

Український сільський туризм може стати візитною карткою нашої держави на міжнародному туристичному ринку, про що свідчить бажання іноземців познайомитись з історичним та природним потенціалом України.

Тематика й види екскурсій, які можна проводити в сільській місцевості, дуже різноманітні. Адже не тільки в містах відбувалися визначні історичні події, жили відомі діячі суспільного й культурного життя, будувалися визначні споруди. До найпоширеніших видів екскурсійної діяльності в сільській місцевості належать красназавчі. Ці екскурсії охоплюють як природу, так і історію, етнографію, архітектуру місцевості, життєписи видатних осіб, які народилися або жили тут.

Основною для підготовки екскурсій у сільській місцевості можуть стати матеріали красназавчих і меморіальних музеїв – як державних, так і тих, що працюють на громадських засадах (у школах або при клубах). Саме працівники й активісти цих осередків організують і проводять пошукову, методичну та екскурсійну роботу в сільській місцевості.

Безумовно, важливою передумовою функціонування сільського туризму виступає виробнича інфраструктура, що включає наявність різних видів транспорту, систем водоенергогазозабезпечення, системи зв'язку, що дозволяє наблизити потенційних виробників і споживачів туристичного продукту в сільській місцевості, забезпечити комфортність перебування туристів в її межах, доступність об'єктів рекреаційного значення.

Варто зазначити, що розвиток туризму в сільській місцевості не відбудеться раптово, адже село ще не стало привабливим для вкладання інвестицій, приватного капіталу, насамперед через недосконалу інфраструктуру та брак кваліфікованої робочої сили. Реалізація ж поставленої мети вимагає перш за все розробки відповідних державних та регіональних програм і значної допомоги з боку держави.

Проте проведення цієї господарської діяльності і подальший розвиток сільського туризму в Україні обмежують і гальмують такі фактори:

- політико-економічна нестабільність у державі;
- відсутність належного правового забезпечення розвитку сільського туризму;
- відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму;
- низький рівень інфраструктури та комунікацій;
- недостатній рівень кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення.

Ці негативні фактори можна подолати за рахунок проведення виваженої політики державного регулювання розвитку сільського туризму, зокрема і на регіональному рівні, з використанням наявних важелів прямого і непрямого впливу [3].

Держава має активно включилася в розвиток сільського туризму, не тільки зменшуючи податкове навантаження, але й займаючись субсидуванням цього виду діяльності. Субсидії мають виділятися на модернізацію житла для прийому відпочиваючих, на забезпечення приміщень необхідним набором зручностей, що орендуються, на впорядкування територій і т.д. [2].

З метою фінансової підтримки розвитку туризму в сільській місцевості необхідно створити Державний Фонд підтримки сільського туризму в Україні як джерело отримання коштів для фінансової підтримки економічних ініціатив сільського населення в сфері туризму. Фонд буде спрямовувати кошти на кредитування діяльності з сільського туризму, причому кредитування буде здійснюватися в двох формах: для будівництва власних об'єктів сільського туризму та для реконструкції існуючих.

Активізація туристичної діяльності в сільській місцевості допоможе залучати більше інвесторів в сільську місцевість, проте цей вид діяльності потребує значно менших капітальних вкладень, ніж інші сфери туристичних послуг.

Сільський туризм як вид господарської діяльності сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Саме він допоможе збереженню селянства як носія української ідентичності, культури і духовності, це додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України, що заслуговує на всіляку підтримку з боку держави.

Проте для його ефективного функціонування на теперішньому етапі нам видається доцільним:

- в нормативно-правовій базі має бути чітко відрегульовано передумови розвитку зеленого туризму шляхом прийняття Верховною Радою закону прямої дії «Про сільський туризм» та Постанови Кабінету Міністрів з питань стандартизації його діяльності «Послуги туристичні. Туризм сільський зелений. Основні вимоги»;
- регіональні програми розвитку сільського туризму і Програма розвитку сільського туризму в Україні повинні мати не тільки нормативний характер, але і виконуватися;
- має проводитися моніторинг основних показників впровадження зазначених вище програм на регіональному та загальнодержавному рівнях;
- створити інфраструктуру державної фінансово-кредитної підтримки розвитку сільського туризму;
- навчання спеціалістів для задоволення потреб ринку послуг сільського туризму, і, відповідно, врегулювання чисельності їх набору у вищі навчальні заклади на основі державного замовлення за цільовими напрямками регіонів;
- створити систему інформаційно-аналітичного забезпечення сфери туризму, зокрема і сільського туризму, як складової державної інформаційної системи;
- розробку та впровадження загальноукраїнських стандартів сільського туризму, а також здійснення зовнішнього незалежного моніторингу державної та регіональних програм розвитку сільського туризму делегувати Спілці сприяння розвитку сільського туризму в Україні як органу фахового і громадського самоврядування;

- формування позитивного іміджу сільської місцевості, взаємозв'язки туроператорів, домогосподарств, місцевих і регіональних адміністрацій;
- розробка рекламно-інформаційних матеріалів, які мають містити інформацію про місцевість, специфіку наданих послуг і культурні особливості сільської місцевості;
- формування ефективної рекламної стратегії в сфері сільського туризму через розробку фірмового стилю сільського туризму, логотипу, слогану та інших елементів для ідентифікації сільського туризму тощо.

Кожний з наведених напрямів забезпечення пріоритетності розвитку сільського зеленого туризму в Україні потребує посилення регуляторної функції держави, що має спиратися на результати попередніх науково-дослідних розробок.

Висновки та перспективи. Туристична галузь є важливим джерелом стабільного й динамічного збільшення надходжень коштів до бюджету та чинником істотного позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях економіки, в т.ч. у сільському господарстві.

Туризм сприяє підвищенню зайнятості сільського населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню українців та іноземних громадян до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю, збереженню екологічної рівноваги.

Найбільшого розвитку за останні роки набуває сільський туризм. Це вигідно багатьом учасникам ринку туристичних послуг і може мати суттєве значення для збільшення доходів сільських сімей, особливо в районах з невідповідним веденням сільського господарства, та для наповнення місцевих бюджетів і загального добробуту місцевих громад. Така диверсифікація виробництва дозволяє і більш ефективно та цілеспрямовано вести і сільськогосподарську діяльність, використовуючи раціонально наявні ресурси, так і вироблену продукцію. Загалом це матиме важливе значення для створення підприємницького клімату у сільській місцевості.

Список використаної літератури

1. Аграрна політика в умовах ринкової трансформації економіки агропромислового комплексу : монографія / [за заг. ред. П. С. Березівського]. – Львів : ЛДАУ, 2006. – 559 с.
2. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні: дис. ... кандидата наук з державного управління : 25.00.02 / Биркович В. І. – Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління». – Запоріжжя, 2007.
3. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В. І. Биркович // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – №1 (6). – С. 138–143.
4. Дем'янчук О. І. Формування підприємництва нового типу в системі самозайнятості України / О. І. Дем'янчук // Економіка і бізнес. – 2004. – № 2. – С. 38–42.
5. Заставний Ф. Д. Географія України / Ф. Д. Заставний. – Львів : Світ, 1994.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2013.

Відомості про автора

С. В. Коробка, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького.